

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Анастасия Миланова Бънкова

член на научно жури за защита на дисертационен труд на тема
**„Възможности за прилагане на метода на сценария в сектора на
информационните и комуникационните технологии в България”**
за присъждане на образователната и научната степен „доктор” на **Тодор
Тодоров Ялъмов**, докторант на самостоятелна подготовка на Стопанския
факултет, СУ „Св. Кл. Охридски”, професионално направление 3.7.
„Администрация и управление”, която ще се проведе на 19 май 2015 год.

I. Обща оценка на кандидата.

Тодор Тодоров Ялъмов е приет в СУ като победител в математическата олимпиада след 10 клас (в кратки срокове е довършил средното образование за да се възползва от шанса), завършил е математика/информатика, философия и стопанско управление. Бил е редовен докторант във Философския факултет по логика и е отчислен с право на защита, бил е докторант на самостоятелна подготовка в Стопанския факултет и е представил настоящата дисертация за защита. Това го прави уникален специалист. Той повече от 20 години е асистент в Стопанския факултет на Софийски университет, като същевременно работи в Центъра за изследване на демокрацията и свързани с нея организации с нестопанска цел, участва и ръководи редица проекти (свързани с ИКТ и приложението им в публичното управление и бизнеса, ръководи социални мрежи от бизнес инкубатори и др.). По този начин той пряко прилага науката в практиката, пропагандира я и е катализатор на действителното насищане със знание на твърде скромната в това отношение българска управленска практика. Г-н Ялъмов е пример на млад човек, който е избрал при качествата, които има, и владеенето на английски език, да остане и работи в страната. Поради многото ангажименти обаче той не намираше време да оформи отдавна събрания материал в дисертация.

II. Оценка на дисертационния труд.

Относно съдържанието на дисертационния труд може да се даде следната оценка:

а. Актуалност на темата.

Авторът е избрал като тема на дисертационния си труд една наистина управленска проблематика, като е приел предизвикателството да провежда тези изследвания в България, което е изключително трудно (недостатъчен брой обекти за изследване, нежелание да се предоставя информация от бизнеса за изследователски цели, недостоверна информация и по принцип неразбирането и неприемането на управленската проблематика, нейната същност и специфичен изследователски апарат и замяната ѝ с такава от други научни области). В тези условия авторът е избрал трудния път и рисковете му, за да разгледа **важна за практиката тема** и се е справил прецизно с особеностите на управленското изследване (дал е **пример на такова изследване, от който българската действителност се нуждае**).

б. Яснота на цели и хипотези.

Авторът е формулирал ясни цели, задачи и хипотези на научното изследване. Обект на изследването е сложността в ИКТ сектора, предмет – възможностите за справяне с нея с помощта на метода на сценария. Първата част от целите се отнася до самия метод на сценария – концепции, теоретични подходи, обогатяване на инструментариума. Втората част от целите се отнася до прилагането на метода на сценария и потенциала за това в сектора на ИКТ. Тези цели са разбити в четири изследователски задачи. Сложността на сектора е сведена в работата до развиващите се неопределени и изменчиви секторни граници (между официалната и сивата икономика) и до вътрешно фирмената сложност. Като се има предвид обема на проблематиката и предназначението на труда намирам това ограничение за оправдано и наложително.

с. Оценка на структурата на дисертационния труд.

Структурата на дисертационния труд отговаря на очакванията към такава работа.

Дисертационният труд се състои от увод, три глави, заключение, литература и 4 приложения. Тя е разработена на 231 стр. (около 260 стандартни машинописни страници) и 19 стр. приложения. Реферирани са 125 литературни източника, от които 42 на кирилица и 83 на латиница. Към работата са посочени 15 публикации върху нея, направени от дисертанта, от които научни статии – 4, научно-приложни – 6, приложни и популярни – 5. Авторът е посочил също 14 цитирания на публикациите и многократни позовавания в библиографии за обучения и проекти.

Техническата характеристика на труда показва, че той отговаря напълно на изискванията за дисертационен труд и че трудът е популяризиран и има един много добър отзвук в научната общественост, както и сред практиците.

д. Съдържателна оценка на дисертационния труд.

Специално внимание заслужават трите глави на дисертацията.

Глава първа „Същност, разновидности и употреба на метода на сценария” е посветена на критичен литературен обзор и обобщение, извеждане от публикуваното на възгледа на автора. В главата прецизно се разглеждат различните схващания и приложения на метода на сценария, комбиниране с други методи и развитие в нови посоки.

Силни страни на главата са:

1. Обстоятелствен обзор.
2. Критична оценка на публикуваното.
3. Акцент върху управленското приложение на метода, като се подчертава, че това е метод за справяне със сложността при всички

управленски решения, не само в стратегическото планиране, както се разглежда от някои автори. Това е логично, тъй като независимо какво решение вземаме, ние можем да го отнесем към някаква правдоподобна бъдеща среда.

4. Прилагане на възприетия в българските изследвания начин на дефиниране на управленските понятия от гледната точка на смисъла, същността и възприеманото съдържание (А. Бънкова, доразвитие на И.Николов).
5. Търсене на връзки (комбинации на метода с други), доразвитие на метода с оглед по-добра адаптация към нуждите на практиката.

Глава втора „Особености на сложността на сектора на информационните и комуникационни технологии в България”

Главата е посветена на дългогодишния изследователски труд (над 15 години) на автора в сектора на ИКТ в България – преди всичко изследване на сложността, породена от „размиващите се граници” между сива икономика и икономика на светло в този сектор, както и на вътрешнофирмената сложност. Авторът е разработил и приложил в тези изследвания собствени методики, валидирал ги е на различни равнища, получавайки оценката на експерти и практики, минавайки през рецензии на реномирани списания. В този смисъл работите му имат приносен характер, чието авторство не подлежи на съмнение.

Глава трета „Потенциал за решаването на проблеми на сложността в сектора на информационните и комуникационните технологии чрез въвеждане и прилагане на метода на сценария” е посветена на обстоятелствено изследване на познатостта на метода в ИКТ сектора в България, пътищата, по които по начало навлизат управленските иновации в българската практика и особено в конкретния случай, прави се характеристика на начина на възприемането му (вкл. за приложението му)

в практиката, потенциала за приложението му. Особено полезни за практиката са изводите на тази глава, грешките, които пречат на фирмите да станат успешни или още по-успешни в сложната среда. Заслужава особено внимание изводът, че фирмите имат еволюционна представа за своето развитие, ориентирани са се към съществуващите клиенти и техните очаквания и пренебрегват възможността за създаване на нов пазар, който не съществува към момента. Важен е изводът, че водещите фирми в сектора обикновено оказват услуги на водещи фирми в света и се повлияват от това, което те правят, преди всичко следват технологичните им иновации. Това по принцип е характерно за фирми в държави, които се намират на фаза на интензивно развитие (по М.Портър). Ако някога се разчита да се премине към иновативна фаза на развитие, тя би предполагала и собствена инициатива, която ще изисква и иновативни решения. Все пак и в тези условия методът на сценария би дал на иновативните фирми един по-добър ориентир към бъдещето. Методът би дал и се правят усилия за внедряване на секторно равнище, на равнището на различни публични стратегии, включително такива, засягащи сектора (особено поради препоръките и помощта на ЕК).

Трябва да се отбележи, че при изследването на повдигнатите въпроси авторът е използвал разнообразни научни методи, като още веднъж е доказал стремежа си към актуалност и иновативност (облак на ключови думи, оригинална методика за оценка на потенциала на прилагането на метода на сценария в различни групи фирми и др.).

В заключението авторът още веднъж обобщава направеното в дисертацията, теоретичните и насочените към практиката изводи. Особено важно е да се посочи значението на използването на метода в иновативни компании, които имат собствен разпознаваем бранд на международните пазари, чуждите компании, опериращи в България и новосъздаващите се фирми, необходимостта да се мине от стратегии за еволюционно към

такива за революционно развитие, препоръки се дават и за „каналите” на навлизане на метода в практиката – от съществуващата картина към позитивната ѝ промяна.

Авторът напомня ограниченията на изследването и очертава насоки на по-нататъшни изследвания.

е. Оценка на приносния характер на дисертационния труд.

Представеният автореферат отразява вярно дисертационния труд. Приемам формулираните от автора приноси, а именно:

1. Подробно са изследвани различните дефиниции и приложения на метода на сценария – самостоятелно и в комбинация с други методи, развитието на представата за него.
2. Методът е разгледан като универсален управленски метод – не само като такъв, свързан с планирането.
3. Подробно са изследвани източниците на сложност в управлението в сектора на ИКТ и са отграничени най-важните с оглед специално изследване. Особени адмирации представлява смелостта на автора да се заеме с проблема, който се създава от размитата граница между сивата и светлата част на сектора.
4. Подробно са изследвани пътищата за навлизането на нови методи в управлението и специално на ИКТ сектора. Направени са важни за управленската практика изводи.
5. Изследван е потенциалът за използването на метода – самостоятелно и в комбинация с други в ИКТ сектора, направени са изводи, които са важни за фирмите от сектора, групирането на фирмите според потенциала на метода да допринесе за просперитета им, значението на метода за сектора и за връзките на сектора с публичните политики.

6. Разработени са изследователски методики, които са валидирани и приети в практиката да оценка на сложността на ИКТ сектора.
7. Разработени са и са приложени в дисертацията оригинални методики за изследване на потенциала на метода в ИКТ сектора в България.

III. Критични бележки и препоръки.

По принцип нямам значими бележки към труда.

Като заявява, че методът на сценария е универсален управленски метод, който може да се ползва винаги, когато искаме да се справим със сложност, породена от неопределеност, на места авторът свежда това все пак до стратегическо планиране и дизайн на изискванията към нов продукт. Всъщност първата претенция е по-вярна и по-широка.

Може би е необходима по-голяма прецизност при въвеждането на някои понятия. Например английското понятие “grounded theory” е трудно за превод. Ето защо в немската литература се води дискусия и в повечето случаи се приема описателен подход или просто понятието се дава на английски. Този превод се свързва с теория, която се базира на разнообразни факти и данни, не винаги добре структурирани или събирани по определена методика, но налични някъде. Преводът „вградена теория” обикновено се свързва с усвоена на организационно ниво теория (включително имплицитно), нещо което има общо с публикациите на Нонака (“embedded theory”).

Конструктивизмът може да се нарича социален, но тъй като група автори са си го „заплюли” и са получили известност с теорията, която са създали, то е по-добре да се използва с внимание или пояснение, ако не става дума за конкретна теория.

Може би за да избегне особеностите на управленските изследвания в български условия, авторът често премества погледа си от метода на

сценария към комбинирани с други методи приложения (с акцент върху другите методи), което малко размива общото възприемане на обекта на изследването.

IV. Заключение.

Въз основа на изложените аргументи и независимо от направените бележки, които не са съществени, аз давам положителна оценка на работата на кандидата и препоръчвам с **убеждение** присъждането на г-н **Тодор Тодоров Яльмов** на образователната и научната степен **доктор**.

Член на журито:
/проф. д-р Анастасия Бънкова/

Дата: 08 април 2015

София